

# תיקים באפילה או חיצים מכוונים היטב - הערות על חקירת נציג המשטרה בהליך מעצר "ימים"

ד"ר מאיר גלבוני\*

חלק א'

תפקיד הסגנון בהליך זה הוא ייחודי ושונה מייצוג של חשוד או נאשם בהליך פלילי אחר. רשימה זו מיועדת לשמש מדריך מעשי לניהול החקירה של השוטר הטוען בבית המשפט, בעיקר בהארכת המעצר הראשונה<sup>11</sup>. רשימה זו יוצאת מנקודת הנחה שהאינטרס היחיד או העיקרי הוא להשתחרר מהמעצר. התחשבות באינטרסים נוספים מחייבת נקיטת שיטות ופרקטיקות שונות, שהן מעבר לתחום רשימה קצרה זו<sup>12</sup>.

הרשימה מחולקת לשניים: בחלקה הראשון תואר חקירת השוטר בעילות המעצר, ובחלקה שני יידונו סוגיות נוספות ובהן: חלופת מעצר, הנספח הסודי ועילות "חיצוניות" לשחרור.

## שלב ראשון - קביעת מטרות הסגנון

ניהול ההליך, בחירת שיטות החקירה והשאלות נגזרים ממטרותיו, שבלעדיהן עלול להימנע השחרור. מטרות הן דינאמיות, ויש לעדכן תוך כדי הדיון על פי התקדמותו. המטרות, מלבד שחרור העצור או קיצור תקופת המעצר המבוקשת על ידי המשטרה על ידי ערעור בסיס הנימוקים להארכת המעצר, עשויות להיות: קביעת תשתית לדיונים בהארכות מעצר נוספות ולטענות

חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו - 1996 (להלן - "חוק המעצרים" או "החוק") הגביל להלכה את השימוש במעצר בשלב החקירה. אך בשנים 1998 - 2007 עלו המעצרים בכ - 40%, ומספרם הגיע לכ - 56,000 ב - 2007. פירוט ההסברים לכך הוא מעבר להיקף רשימה זו<sup>2</sup>, אך רובם חלקיים בלבד. ריבוי המעצרים והשיעור הגבוה של עצורים מיוצגים על ידי עורכי דין<sup>3</sup>, מקנים לתפקיד הסגנון בדיון על הארכת המעצר חשיבות יתרה. אולם, תנאי הפתיחה של הסגנון בהליך זה מקשים על יכולתו לטעון לטובת לקוחו ועל חקירת נציג המשטרה, והוא מגשש את דרכו כסומא בארובה. ידיעותיו על האירועים, המעצר, הצדקתו, מטרותיו, הקשרו ועל החקירה, קלושות. הפרקטיקה, שנהגה בעבר, של שימוש בחומר סודי מוסדה בחוק<sup>4</sup>. גם הלקוח, אף אם הוא מספר לעורך דינו את האמת, מכיר רק את חלקה. לבית המשפט נטייה ראשונית להאמין לשוטר, בין היתר תוך הישענות על החזקה של תקינות המינהל, לא רק בתחום המשפט הציבורי והמנהלי<sup>5</sup>, אלא גם בהליך פלילי<sup>6</sup>. ההליך קצר, נמשך דקות ספורות ולחוצץ<sup>7</sup>. האפשרות של בית המשפט להיזקק לראיות לא קבילות בהחלטה על מעצר, עוגנה בפסיקה לפני שנים<sup>8</sup> ועתה גם בחוק<sup>9</sup>. טיב הראיות המבססות חשד סביר ומהותו של חשד זה היו ונשארו בלתי מוגדרים והם כוללים חלקי ראיות והערכות<sup>10</sup>.

\* ניצב משנה בדימוס ומרצה מן החוף באוניברסיטת בר אילן ובמכללת בית ברל.  
1 אתר האינטרנט של משטרת ישראל - www.police.gov.il. ראו גם אצל Hagit Lernau, "A Research Evaluation of the Israeli New Pretrial Detention Act", Israeli Law Review, 35 (2-3), 266.  
2 גידול אוכלוסיית המדינה, שינויים כמותיים ואיכותיים במפת הפשיעה, אי מתן כלים חוקיים ואחרים למשטרה לבצע חקירות ללא מעצר, אי הפנמה של המשטרה את רוח החוק ועוד.  
3 אורן יעקב פאר, "דיוני מעצר לפני הגשת כתב אישום בבית משפט השלום - מחקר מעקב"; חיים גלפנד, "תצפית הארכות מעצר". עבודות במסגרת קורס "החקירה הפלילית" בפקולטה למשפטים באונ. בר-אילן (2003). (החומר בכתובים אצל המחבר). בדו"ח הסגנון הציבורית לשנת 1999 מצוין כי לפני הקמתה זכו כ - 10% מהעצורים לייצוג בעת הארכת מעצרם, ואילו אחרי הקמתה כ - 75%. בדוחות הבאים אין נתונים כאלה, אך יש נתונים לפיהם עלה מספר העצורים המיוצגים ועלה מספר בקשות העצורים לייצוג, שמעבירה המשטרה לסגנון. אתר משרד המשפטים, http://www.justice.gov.il/MOJHeb/SanegoriaZiborit/ ס' 15 לחוק.  
4 זמיר "מינויים פוליטיים בביקורת שיפוטית" משפטים, כא (1) 145 (1991); בר"מ 5237/05, קרלסון ואח' נ' משרד הפנים (לא פורסם); בג"ץ מולטימדיה בע"מ נ' משרת ישראל פ"ד נב (3) 679.  
5 החלטות ביהמ"ש בעניין עיון בחומר חקירה - בש"פ 2602/96, זינגר נ' מ"י, פ"ד נ (3) 231, 236; בש"פ 1372/96, דרעי ואח' נ' מ"י, פ"ד נ (1) 177, 183; רע"פ 1057/99, יחייב נ' התצ"ר פ"ד נג (3) 365: "הלכה ישנה ומבוססת היא, כי גם בהליך פלילי חלה חזקת החוקיות של החלטה מינהלית".  
6 דוד ליבאי, יורם שחר, אוריה גנאל ואורה הירש, "הליכי מעצר ושחרור בערובה בבית משפט השלום - מחקר מעקב", עיוני משפט ג (1), 516 (1973). אבי פורג וגלאון קפלנסקי, "הליכי מעצר לפני הגשת כתב אישום בבית משפט השלום - מחקר שדה", פלילים, 291 (1992). פאר וגלפנד, ה"ש 3.  
7 בש"פ 42/73, מ"י נ' בן-מאיר, פ"ד כז (1) 499.  
8 סעיף 15 (ו) לחוק המעצרים.  
9 בש"פ 6350/97, רונשטיין נ' מ"י (לא פורסם).  
10 הרשימה אינה מתיימרת לספק ניתוח משפטי של ההליך ולא כוללת דיון בחוקתיותו של המעצר ובמעצרים ביטחוניים. החלוקה של ההליך לשלבים היא לצרכים דידיקטיים בלבד, ושאלות המופיעות בשלב מסוים, מתאימות גם לשלבים אחרים.  
11 יוזכר, כי ניהול ההליך כפוף תמיד לאינטרסים של הלקוח - החשוד - ולרצונותיו.

## שלב שלישי - החקירה הנגדית של השוטר בעילות המעצר

החקירה הנגדית של השוטר מקיפה את שלושת התנאים ל"מעצר ימים": חשד סביר שהאדם עבר עבירה שאיננה חטא, קיומה של עילת מעצר והעדר חלופת מעצר או ערובה מתאימה, שיש בה כדי להשיג את מטרת המעצר<sup>17</sup>. כן, ראוי לחקור בנושאים נוספים, שעשויים להשפיע על החלטת השופט, שיפורטו בחלקו השני של המאמר. אזהיר כי לעתים שאלות מוצעות עלולות להוות "הרמת כדור ההנחתה" על ידי השוטר. השתדלתי לא לכלול שאלות כאלה ברשימה זו, אך ההחלטה איזו שאלה לשאול ואיזו לא - צריכה להתקבל על פי הנתונים הספציפיים של כל מעצר ומעצר.

## החשד שהוביל למעצר

לעתים, עקב לחצי זמן של השוטרים, מתן אמון ראשוני במתלונן או במקור מודיעיני והנחיות פנימיות של המשטרה, החשד הסביר כי נעברה עבירה אינו מבוסס דיו. הדברים ראויים לברור בכל דיון, אך בעלי משנה חשיבות בחשדות לעבירות הונאה ומרמה (בהן הגבול בין עבירה פלילית לבין מעשה המקים חבות אזרחית בלבד מטושטש), בעבירות בין בני זוג, עבירות מין ואף בעבירות רכוש, שמכסות על סכסוכים אזרחיים ומסחריים. יש להבחין בין החשד שהיה לשוטר בעת המעצר ובין החשדות שיש נגד העצור בעת הדיון בהארכת מעצרו. אם כי, דיון כזה הוא בבחינת "דה נובו", חשדות בעלמא וטעות משפטית בייחוס העבירה עשויים להטות את החלטת השופט לכיוון שחרור.

ניתן לשאול שאלות כגון: החשדות - באילו עבירות חשוד העצור (להשוות התשובות לבקשה הכתובה ולדברי החשוד)? אם יש פער בין הכתוב בבקשה ובין השאלות שהוצגו לחשוד - מהו ההסבר לפער זה? מה הם המעשים וההתנהגויות (להבדיל מהעבירות) המיוחסים ללקוח? אם הסנגור חושד שהמשטרה מגזימה בתיאור המעשה או בייחוס העבירה, ניתן לבקש מהשוטר לקרוא את הדברים מתוך התלונה; הראיות - מהו המידע שהוביל למעצר וביסס את חוקיות ההחלטה ואת החשד הסביר שלפיו נעצר החשוד? על סמך אילו ראיות נעצר החשוד? גם אם לא תתקבל תשובה ישירה, יש לשאול על מהותן של הראיות, כגון: האם על פי תלונת קורבן, עד ראייה או מעורב אחר, מידע מודיעיני, ראיות מוחשיות וכיו"ב; מהימנות הראיות - מהי מהימנות הראיות, העדים והמקורות המודיעיניים שבבסיס המעצר והבקשה להמשך המעצר? שאלות לשם חשיפת מוטיבציות מיוחדות למסירת תלונה או הודעה, כגון סכסוכים בין עד לחשוד (מהימנותן של חלק מהראיות נחשבת מלכתחילה כנמוכה, כגון: מידע מודיעיני, עדי מדינה ועדים מעורבים אחרים ועוד); זיהוי - שאלות על זיהוי של החשוד במקום שאין זיהוי ודאי (לזיהוי ודאי נחשב זיהוי על סמך היכרות קודמת מספקת. כל זיהוי המבוסס על מסדרי זיהוי למיניהם אינו ודאי<sup>18</sup>).

עתידיות בדבר קבילות ראיות והודיות ומשקלן, בדיקת אמינות טענות המשטרה, חשיפת מידע שיביא לשחרור או להקלת תנאיו, חשיפת מידע שעלול להביך את המשטרה ולסייע לשחרור הלקוח, לקיצור מעצרו ומידע שסייע לסנגור ליעץ ללקוח כיצד להתנהג בהמשך החקירה.

השגת כל המטרות בדיון אחד אינה אפשרית, אולם, הגדרת מטרות ברורות וקביעת סדר עדיפויות ביניהן, עשויות לסייע לסנגור להשיג את רובן. חלק מהמטרות יתבטאו רק בהמשך החקירה והמעצר, ולכן לא כל הארכת מעצר מהווה עדות לכישלון.

## שלב שני - איסוף מידע

איסוף כל מידע רלבנטי לחקירה ולמעצר הוא תשובה הכרחית ל"ערפל המעצר". כלי תקשורת, חברי העצור ובני משפחתו, בקשת המשטרה להארכת המעצר וחלק מנספחיה<sup>13</sup>, שוטרים וכמובן הלקוח בעצמו<sup>14</sup> הם מקורות מידע חשובים.

השיחה עם הלקוח תוקדש הן לחקירה עצמה והן להארכת המעצר הצפויה. עורך הדין ישאף לקבל מלקוחו את מלוא הפרטים על חקירתו במשטרה, כל עוד זכרוננו מהחקירה טרי, במיוחד כשהחקירה עמוסת פרטים. בנוסף, על הסנגור להכיר את המידע על האירוע שבגיניו נעצר לקוחו, על הקשר ועל עצם המעצר. נושאים חשובים לבדיקה עם הלקוח הם: החשדות - השוואה בין החשדות, העבירות והמעשים שנכללו באזרה ובין העבירות ומעשים שעליהם נשאל בחקירה ובין אלו הרשומים בבקשת המעצר; נסיבות המעצר - האם השוטר מילא את כל חובותיו כדיון? האם יש טענות לשותפים? כיצד הובאו השותפים להארכת המעצר? האם ראה אותם? האם הפגשו?; החקירה ומהלכיה - האם הוסברו לו זכויותיו? האם ביקש להיפגש/לשוחח עם עורך הדין, ומה הייתה התגובה? מה מסר בחקירה? האם מסר אליבי? האם אמרו לו שהאליבי הופרך? האם הוצגו לו ראיות בעת החקירה או עומת עם אחד מהמעורבים באירוע, ואם כן - לבקש פירוט מלא, האם הוא מכיר את העדים ואת מניעיהם לשתף פעולה עם המשטרה, העלולים לפגוע במהימנות גרסאותיהם? האם הוא משער מי מסר עליו מידע למשטרה ומהו מניעיו?; השהייה במשטרה/בחקירה/במעצר - היחס אליו בעת המעצר והחקירה, ברור תנאי המעצר<sup>15</sup>, כבילה באזיקים<sup>16</sup>, מי היו "חבריו" לתא המעצר, האם הועבר מתא לתא; קיומה של חלופת מעצר - האם הלקוח מסכים לתנאי שחרור בערובה, גם אם מכבידים, ומהי יכולתו לעמוד בתנאים כאלה, אפשרות מגורים בתקופת השחרור בערובה במקום אחר, הסכמה לפיקוח על שיחות טלפון, דוא"ל וכיו"ב; ולבסוף פרטים אישיים העשויים לתמוך בבקשה למעצר או בבקשה לשחרור - מצב אישי, חברתי וכלכלי המצדיק שחרור ועבר פלילי.

13 עורך הדין זכאי לקבל את הבקשה ואת המסמכים הקשורים לה ואף "פסק זמן" לעיין בה. ס' 15 לחוק.  
14 גם אם עוה"ד נפגש עם לקוחו קודם לדיון, רצוי מאד לבקש "פסק זמן" לפני תחילתו, לשיחה עימו, בין היתר, כדי ללמוד יחד את בקשת המשטרה ולבדוק התפתחויות מאז השיחה הקודמת. במקרה שבקשה קודמת לפגישת עוה"ד עם הלקוח נדחתה, יש לבקש גם את הנימוקים בכתב לדחייתה. סעיף 34 לחוק.  
15 ס' 9 לחוק ולתקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים) (תנאי החזקה במעצר), התשנ"ז - 1997, ק"ת 5829, 11.5.97, עמ' 664.  
16 ס' 9א לחוק.

17 בש"פ 6350/97, רוזנשטיין; בש"פ 5492/98, ברונסון נ' מ"י, פ"ד נב (4) 116.  
18 דורון מנשה, "טעות בזיהוי חזותי של חשודים: הזמנה למחקר ורפורמה", משפטים לה 205 (2005).

ובדיקות שונות שנערכו לו במהלך החקירה, האם החקירה נערכה בשעות הלילה ללא הצדקה עניינית? האם ניתנו לנחקר הפסקות למילוי צרכים חיוניים? מספר החוקרים שהשתתפו בחקירה, התחלפות של חוקרים בחקירת החשוד, התנהגות החוקרים כלפי הנחקר ועוד.

### החקירה בעילות להארכת המעצר

החקירה הנגדית בעניין זה אמורה להיות ליבו של הדיון המשפטי, לכן השאלות יתמקדו בעילות הקלאסיות - חשד לשיבוש החקירה, מסוכנות וצורכי חקירה שלא ניתן לבצעם אם החשוד ישוחרר.<sup>22</sup>

עם חקיקת חוק המעצרים, החלה המשטרה להקפיד על כתיבת עילות המעצר הפורמליות בבקשה להארכת המעצר. במחקר של לרנאו<sup>23</sup> נמצא כי ציון פורמלי של העילות לחוד וביסוסן המנומק לחוד. על כן, החקירה תתמקד בבדיקת הביסוס ראייתי לכל עילה. ערעור הביסוס הראייתי אפילו לעילה אחת, מערערת את אמינות הבקשה כולה (בטענה שהמשטרה "מנפחת" את טיעוניה ללא בסיס עובדתי), ועשויה להביא לקיצור תקופת המעצר אם לא לשחררו.<sup>24</sup>

### שיבוש החקירה

החקירה הנגדית בעניין זה מהווה המשך ישיר לשאלות שהוצגו על מיצוי שעות החקירה עד למועד הדיון. במקרים בהם חקירת השוטר בבית המשפט העלתה שהחקירה נגד החשוד הסתיימה ובהעדר הצהרת תובע, אין כל מניעה לשחרר את החשוד.<sup>25</sup>

הארכת המעצר לא נועדה, כפי שלעתים סבורה המשטרה, לאפשר למשטרה לערוך את החקירה בעילות. ניתן לחקור בעילות גם כשהחשוד משוחרר. במקרים לא מעטים, ניהול החקירה אינו יעיל גם כאשר החשוד במעצר, וימי המעצר אינם מנוצלים. המשטרה צריכה להראות שניהול סביר של החקירה מחייב מעצר וכי הכבדה על חקירת המשטרה לכשעצמה, אינה מהווה עילה להארכת מעצר. ניהול סביר של חקירה מחייב ניצול יעיל תקופת המעצר, אך גם כזה המסכל את אפשרות שיבושה, במקום שחשש סביר כזה קיים.<sup>26</sup>

אף כי משך המעצר עד לדיון הוא קצר, הוכחה כי המשטרה לא ביצעה פעולות חקירה ראיות גם בשעות מעטות אלו עשויה להניב תוצאות שבני מישורים: במקרים שפעולות החקירה שבוצעו הביאו לסיומה או לפחות לסיום פעולות, ששחרור החשוד עלול להפריע להן, אין מניעה לשחרר את החשוד; והשני - אי ניצול שעות אלו לביצוע פעולות חקירה, מצביע על זלזול בזכות יסוד של החשוד לחירות ומעלה חשד שימי מעצר נוספים לא ינוצלו כראוי.<sup>19</sup> ממצא כזה מאפשר לטעון לשחרור החשוד או למצער לקציבת מעט ימים, על מנת לפקח על עבודת החוקרים. היבט הפוך מתייחס לחקירה מתישה ופוגעת בזכויות, אשר חשיפתה עשויה הן להוות טיעון לשחרור או לקיצור המעצר המבוקש והן לבסס טיעון בדבר קבילות הודיית העצור והמימנותה.

שאלות חשובות לבירור סוגיית מיצוי זמן המעצר הן: לקידום טענה שעילת מעצר בגין שיבוש חקירה אינה מתקיימת, יש לבדוק אם החשוד ידע על החקירה לפני מעצרו: מתי לראשונה נודע למשטרה על החשדות נגד החשוד? מתי נפתחה החקירה או מתי הוגשה התלונה? מדוע הוגשה החקירה? האם ידע החשוד על החשדות כלפיו לפני שנעצר? שאלות בעניין ניקוי החשוד מהחשדות: האם נבדק האליבי? האם בוצע מסדר זיהוי? האם המתלונן הסכים לבדיקת פוליגרף? והאם בוצעה? האם בוצעו בדיקות מעבדה? האם בוצעו חיפושים אצל החשוד ונתפסו מוצגים? מה הניבו פעולות חקירה אלו? האם נבדקו טענות המפריכות את החשדות? זו שאלה חשובה (אי בדיקת טענות כאלה עשויה להיות עילה לשחרור החשוד).<sup>20</sup> בהמשך לשאלה הקודמת, ראוי לשקול לשאול האם פעולות חקירה אלו הניבו ראיות לחפותו של החשוד. שאלות על חקירת שותפים ומעורבים אחרים: האם נמצאו ראיות המצביעות על חשודים נוספים? (אם אין שותפים, החשש לשיבוש החקירה פוחת, וכך גם אם השותפים כבר נעצרו), האם הם נחקרו/נעצרו? אם לא - מדוע לא? (פתח לטענת אפליה או גרירת רגליים בחקירה), כמה אנשים נחקרו מאז נפתחה החקירה? שאלות שמטרתן לחשוף מחדל בחקירה עשויות לחזק טיעון שהמשטרה פגעה ביכולת החשוד להתגונן, ולכן יש הצדקה לשחררו (שאלות שנמנו קודם, בעניין בדיקת אליבי, אי ביצוע פעולות העשויות להפריך את החשדות, אי התייחסות לראיות מזכות).<sup>21</sup> שאלות על אופי החקירה: משך זמן חקירת החשוד, כולל פעולות נוספות כגון חיפוש בבית החשוד, במקום עבודתו

19 מ [שלום רש"צ] 1756/05, מ"י ב' אשורוב (לא פורסם), תקציר ב"הסנגור", אפריל 2005, 97, 25. במקרה זה נדחתה בקשה להארכת מעצר, לאחר שביומיים שהיה עצור לפני הדיון, לא בוצעו פעולות חקירה; מ [שלום באר שבע] 2504/06, מ"י ב' סעיליק (לא פורסם) - בקשת המעצר נדחתה לאחר שהמשטרה לא ביצעה את פעולות החקירה, אותן פירטה בבקשה קודמת, שנענתה.

20 בש"פ 9274/04, לוי ב' מ"י (לא פורסם). בנוסף לכך, בעתירה בעניין גילוי חומר חקירה, קבע ביהמ"ש העליון כי המשטרה אינה רשאית להימנע במכוון מלאסוף חומר רלבנטי למקרה רק כדי למנוע מלהופכו לחומר חקירה, שיהיה צורך לגלותו לנאשם, בש"פ 9322/99, מאסרוה ב' מ"י, פ"ד נד (1) 376.

21 בש"פ [מחוזי חיפה] 1878/05, מ"י ב' רכיד (לא פורסם). ראה תקציר ב"הסנגור", ספטמבר 2005, 102, 22.

22 בש"פ 11109/98, שקארנה ב' מ"י, פ"ד נח (2) 350.

23 ה"ש 1.

24 בתיק מ [שלום אשקלון] 269/05, מ"י ב' דהן (לא פורסם), תקציר ב"הסנגור" יולי 2005, 100, 22, לא ידע קצין המשטרה להשיב לשאלת הסנגור אילו ראיות החשודים עלולים להעלים, והשוטף קבע כי עילה זו היא שקרית ומזויפת.

25 בש"פ [מחוזי חיפה] 3436/07, פארוק ב' מ"י (לא פורסם). עם זאת, מביע השופט דעה, כי בהתקיים עילות אחרות, כגון מסוכנות או שיבוש חקירה, ניתן להאריך מעצר, גם אם החקירה הסתיימה ואף שטרם הוגשה הצהרת תובע. עם כל הכבוד, זו דעה המנוגדת לעמדה הכללית, שהצורך להמשיך את החקירה הוא תנאי להתקיימות העילות להארכת המעצר, כדוגמת בש"פ 8845/04, אלטואיל ב' מ"י (לא פורסם), בש"פ 4455/00, מ"י ב' בדווי, פ"ד נד (4) 794.

26 הגם שהדברים מתייחסים לעילת של צרכי חקירה מיוחדים, הם יפים גם לעילות המעצר הנוספות. בש"פ 5492/98, ברונסון, ה"ש 17.

החקירה, אילו ראיות הוא עלול להשמיד או להעלים וכיו"ב. בעיקר יש לבקש מהשוטר לנמק מדוע הפעולות המתוכננות אינן יכולות להתבצע כאשר החשוד משוחרר. שאלות אלו נועדו גם לסייע בבדיקת משך המעצר המבוקש והאם הוא תואם את הפעולות להמשך החקירה או להשלמתה, המפורטות בבקשת המשטרה.

עילת שיבוש החקירה כוללת גם חשש מפני התחמקות מהליכי החקירה והשפיטה. לא מספיק חשד בעלמא, אלא יש צורך לדרוש מהשוטר פירוט של העובדות המקימות חשד זה, אל מול טענות שיש לחשוד אינטרסים רבים בארץ (אינטרסים קנייניים וכספיים, משפחה, תעסוקה, טיפול רפואי וכו'). העדר עבר פלילי או העדר מקרים קודמים של התחמקות מחקירה תסייע לטיעון שמדובר בחשש לא מבוסס. למצער, יש לבקש מהשוטט לבדוק את טענות המשטרה אחת לאחת, כדי לבדוק את הבסיס העובדתי לטענת ההתחמקות מהמשך ההליכים<sup>29</sup>. הטיעון שאין חשש לשיבוש החקירה מבוסס על תוצאות החקירה הנגדית בשלב הקודם, בו נבדק ההספק של המשטרה עד שלב הארכת המעצר, האם יש צורך בפעולות נוספות והאם יש צורך בפעולות חקירה התלויות בחשוד ושהוא עלול להשפיע עליהן.

## מסוכנות

הטיעונים להארכת המעצר בעילה זו מעוגנים בשניים: במהותה של העבירה המיוחסת לחשוד<sup>30</sup> ובעברו של החשוד<sup>31</sup> - "הכל לפי העבירות ולפי העבריון"<sup>32</sup>. ככלל, עבירות המעידות על מסוכנות החשוד הן כאלה שיש בהן אלימות או איום באלימות ויש בהן סכנה לחיי אדם או לגופו. עבירות אחרות אינן בסיס לטענת מסוכנות. בנסיבות חמורות במיוחד גם עבירות רכוש מקימות חשש למסוכנות<sup>33</sup>.

מאחר שחומרת העבירה אינה עילה למעצר, אין מקום להחליף בין מסוכנות ובין חומרת עבירה. גם בעבירות חמורות על המשטרה לשכנע את בית המשפט שהחשוד מסוכן. עצם העובדה שמדובר בעבירה חמורה, אין בה כדי להעיד בהכרח על מסוכנות החשוד<sup>34</sup>. לעתים, בתי משפט "מאמצים" את חזקת המסוכנות אל "מעצרי ימים" מתוך ההוראות על מעצר עד תום

חקירת השוטר תתמקד בפירוט פעולות החקירה המתוכננות, שמטעמים ברורים, המשטרה לא תפרטן בלוי. אך גם במקרה כזה, ניתן לשאול מה מספר העדים הרשומים ברשימת השלמות החקירה הנדרשות, האם מדובר במתלוננים, בעדים או בחשודים, האם המשטרה מתקשה לאתרם, האם הם מתחמקים מחקירה או שפשוט טרם הזמנו לחקירה, כמה חוקרים עוסקים בחקירת האירועים ומדוע נדרשים מספר ימי המעצר המבוקשים, ואף לבקש מהשוטט לבחון האם מספר ימי המעצר המבוקשים מציאותי או מנופח<sup>27</sup>. גם אם נדחית בקשת עורך הדין לפרט את שמות נחקרים, ניתן לשאול את השוטר שאלות ישירות, בהן נכללים שמותיהם, לפי הידוע לעורך הדין מפי העצור או ממקורות אחרים (כגון: האם בכוונתכם לחקור את X?). בדומה לכך, ניתן לשאול לגבי מקומות בהם ניתן לשער שהמשטרה תערך חיפושים בהמשך החקירה. בשאלות מסוג זה, מבהיר עורך הדין לבית המשפט, כי פרטים אלו ידועים לחשוד ויכול היה לשבש את החקירה לו רצה לעשות זאת. בכך מוחלש הטיעון על עילת השיבוש. עצם ידיעת שמות העדים הפוטנציאליים אף מאפשרת לקבוע דרכים למניעת קשר בין החשוד וביניהם כחלופת מעצר.

שאלות על סוג העדים ועל סוג פעולות החקירה המתוכננות מיועדות לבדוק אם יש צורך במעצר לשם הבטחת ביצוען ללא שיבוש. פעולות חקירה לא מעטות אינן מחייבות השארת חשוד במעצר: בדיקות מעבדה, גביית הודעות מעדים שהם שוטרים או עובדי רשויות רשמיות, גביית עדויות מומחים ואף עריכת עימותים<sup>28</sup>. ככל שתשובות השוטר יעידו שנתפסו יותר מוצגים, החשש לשיבוש החקירה על ידי השמדת ראיות או העלמתן פוחת והמשך המעצר מתייתר. שאלות לביור סוג פעולות החקירה המתוכננות הן: האם מדובר בעדי ראיה או בסוג אחר של עדים לעבירה (כגון: עדויות שמיעה, עדויות סברה וכו'), האם מדובר בעדים מהותיים או בעדים טכניים, הגם שעדויותיהם חשובות - אין אי גבייתן מעלה חשד לשיבוש החקירה, האם יש צורך במעצרים או בחיפושים נוספים, האם נתפסו מוצגים רבים, האם נתפסו כל המוצגים שהמשטרה חיפשה, האם המשטרה מבקשת לערוך עימותים או מסדרי זיהוי, מדוע החשוד לא יוכל להימצא במעצר בית ומשם להגיע לחקירה, לעימות או למסדר הזיהוי, האם יש טעם בעריכת מסדר זיהוי (חשוד מוכר בציבור או שתמונתו כבר פורסמה בתקשורת או שיש היכרות מוקדמת עם העד המזהה), כיצד החשוד יכול לשבש את

27 בתיק מ [שלום חיפה] 2802/05, מ"י ג' אשרף (לא פורסם), נקבע כי לא ייתכן שהמשטרה מבקשת 5 ימי מעצר, אף שלביצוע הפעולות שפירוטה, נדרשות שעות בודדות בלבד.

28 ב"ש [מחוזי חיפה] 2529/06, מ"י ג' סלאמה ואח' (לא פורסם), בו נדחה טיעון שהמעצר נועד לעריכת עימות בין חשודים ובין מתלונן.

29 "הקביעה כי החשש להימלטות לא עוגן באופן ממשי, היא שהובילה... להחלטה כי ניתן להסתפק בשחרורו של המשיב בתנאים מגבילים", ב"ש"פ 6827/07, מ"י ג' פרנקל (לא פורסם). לעומת זאת, הימצאות חשבוניות בנק בחו"ל היה בסיס לקביעה כי יש חשש סביר שהחשוד עלול להימלט מהארץ, ב"ש"פ 5289/07, וייסמן ג' מ"י (לא פורסם).

30 כפי שנקבע לגבי מעצר עד תום ההליכים - ס' 21(א)(1) לחוק, הקובע גם חזקת מסוכנות בעבירות המנויות בו.

31 ב"ש"פ 11271/03, מ"י ג' אלפרון, פ"ד נח (2) 406.

32 ב"ש"פ 7909/99, יוספאשוילי ג' מ"י (לא פורסם).

33 ב"ש"פ 5431/98, פרנקל ג' מ"י, פ"ד נב (4) 268: "עבירות רכוש המבוצעות באורח שיטתי, או בהיקף ניכר, או תוך התארגנות של מספר עבריינים, או תוך שימוש באמצעים מיוחדים ומתוחכמים, עלולות לפי מהותן ונסיבות ביצוען לסכן את בטחון האדם ואת בטחון הציבור". בב"ש"פ 6209/06 אלג'עאפרה ג' מ"י (לא פורסם) מוזכר כי בית המשפט המחוזי קבע את מסוכנותו של הנאשם על סמך ביצוען של העבירות (זיוף, מרמה, שיבוש החקירה והשמדת ראיות, מ"ג) באופן שיטתי ותוך התארגנות של מספר אנשים שחברו יחדיו לביצוען. אולם, העצור שוחרר בתנאים מגבילים כי התביעה לא הוכיחה שהעורר ביצע עבירות בהיותו במעצר בית באיזוק אלקטרוני.

34 ראה גם אצל חיה זנדברג, "חומרת העבירה כעילת מעצר - האמנם סוף הדרך?", משפטים לא (2), 323 (2000). זנדברג מראה כי למרות ההוראה בחוק המעצרים, חומרת העבירה ממשכיה, בפועל, לשמש לעתים כעילת מעצר לאחר כתב אישום, אף כי היא מוסווית ומתוארת כעילות אחרות. יצוין כי מאמרה דן במעצר עד תום ההליכים, ולא במעצר "ימים".

ההליכים המתמייחסות לחומרת העבירה, גם בהעדור בסיס חוקי לכך. ותמיד, אלו הן חזקות הניתנות לסתירה ולהפרכה.

השאלות בעילת המסוכנות סובבות בעניין הראיות העובדתיות, שמהן ניתן להסיק על קיומה או על העדרה של עילה זו. לכן, יש לנסות להבחין בין מסוכנות שמבוססת על עובדות אובייקטיביות, כמו הרשעות קודמות בעבירות אלימות או עבירות מסוכנות אחרות, ריבוי עבירות, החזקת נשק, אפשרות סבירה שהאדם יחזור ויבצע עבירות אם ישוחרר או עבירות אחרות שיוצרות חזקה למסוכנות (כגון: עבירות הקשורות בהחזרה של כלי רכב מסוכנים לשימוש) וכי, ובין כזו שמוסקת בעקבות פחדים וחששות סובייקטיביים של הקורבן, העד או השוטר עצמו. אפשר לשאול שאלות כגון: במה מתבטאת המסוכנות של הלקוח? מהי מידת הסכנה הנובעת מהחשוד? מהי מידת הוודאות שהוא מסוכן? על מה מבוססות הערכות אלו? כיצד העובדה שעבירה בוצעה בקורבן מסוים הופכת את החשוד למסוכן לאחרים? האם יש ראיות שלפיהן יש חשש שהחשוד יחזור ויבצע את העבירה? האם יש ראיות שלפיהן יש חשש כזה גם בניסיונות שונות?

### צרכי חקירה שאי אפשר לבצען אלא במעצר

עילה זו, שהוכרה לראשונה בחוק המעצרים<sup>35</sup>, אמורה, לאפשר למשטרה לנקוט תחבולות, שעצם גילויין לא יאפשר את הוצאתן לפועל, שהעיקרית

ביניהן היא הכנסת מדובב לתא מעצר יחד עם החשוד. זנדברג מונה מקרים נוספים המצדיקים מעצר בגין עילה זו: נטילת דגימות, הליכי זיהוי וכי<sup>36</sup>. לעומת זאת, עימות בין חשוד לקורבן אינה פעולה שלא ניתן לבצעה כאשר החשוד משוחרר<sup>37</sup>, וכך גם מעצר לשם פליטת סם שבלע חשוד<sup>38</sup>.

בית המשפט הכיר בצורך לחסות גם את הנימוקים למעצר בגין עילה זו<sup>39</sup>, וקבע כי "צירוף התיבות 'שלא ניתן לקיימם' פירושו הוא: שלא ניתן לקיימם באורח סביר וראוי בדרכי החקירה המקובלות והרגילות"<sup>40</sup>. אין ספק, שעילה זו ופרשנותה מציבה קשיים רבים בפני הסנגור. כדי להתגבר על הקשיים, מחד גיסא על הסנגור לבקש מהשוטט שיחקור בעצמו את השוטר ויפעיל את שיקול דעתו, ומאידך גיסא באפשרותו להעלות השערות לגבי דרכי החקירה ושיטות החקירה שלדעתו המשטרה תפעיל, ועצם איזכורן יאיין את יעילותן. שאלות אפשריות כדי להפריך עילה זו הן (גם בהנחה שרוב התשובות יועברו לשופט בלבד): אילו דרכי חקירה אי אפשר לקיים אם החשוד ישוחרר? האם חשבתם על דרכי חקירה אחרות, שניתן לקיימן ביעילות סבירה גם כאשר החשוד משוחרר<sup>41</sup>? מדוע לא ניתן להזמין את החשוד לכל פעולת חקירה שנדרשת השתתפותו (למשל - למועד מתוכנן של מסדר זיהוי או של עימות)? האם בכוונתכם להכניס לתא המעצר בו יושב החשוד מדובב? מה תהיה לדעתך יעילות הפעלת המדובב כאשר החשוד מודע לכך והוזרה שלא לשוחח עם שותפיו לתא?

35 ס' 13(א)(3) לחוק. זנדברג טוענת כי בתי המשפט הכירו בעילה זו קודם לחקיקת חוק המעצרים, ומכנה אותה "מניעת שיבוש חקירה פאסיבי", חיה זנדברג, "הליכי חקירה שלא ניתן לקיים אלא במעצר", הפרקליט, מד (ג) 587, 590 (1999).

36 זנדברג, ה"ש 35, 593, 597.

37 ב"ש [מחוזי חיפה] 2529/06, מ"י נ' סלאמה ואח' (לא פורסם).

38 מ [שלום אשקלון] 175/05, מ"י נ' אלבאז (לא פורסם), תקציר ב"הסנגור", אפריל 2005, 97, 25.

39 בש"פ 5492/98, ברונסון, ה"ש 17.

40 זנדברג חולקת על דעתו של חשין, וטוענת שיש לפרש עילה זו בצמצום "פשוטו כמשמעותו". ה"ש 35.

41 בבקשה להארכת מעצר בעילה זו "תידרש המשטרה להסביר ולשכנע כי בהיות החשוד משוחרר ממעצר אין דרכי חקירה חלופיות סבירות לדרך החקירה

המוצעת על ידה". בש"פ 5492/98, ברונסון, ה"ש 17.